

CECYLIA LESZCZYŃSKA

Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego

JACEK KOCHANOWICZ – PROFESOR
UNIwersytetu Warszawskiego¹

Jacek Kochanowicz przez całe swoje życie zawodowe był związany z Katedrą Historii Gospodarczej Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego (od 2000 r. kierował jej pracami). Dlaczego wybrał karierę akademicką, zawód nauczyciela akademickiego łączący profesję uczonego i dydaktyka? O okolicznościach tej decyzji nie mówił wprost, z pozostawionych relacji wynika, że największy wpływ mogło mieć spotkanie z Witoldem Kulą podczas studiów na Wydziale Ekonomii Politycznej (WEP). Rozpoczął je w październiku 1965 r.

WEP powstał w 1953 r. (na bazie Katedry Ekonomii Politycznej wydzielonej z Wydziału Prawa UW), miał kształcić teoretyków ekonomii socjalizmu, a jego absolwenci zasilać mieli kadry instytutów badawczych, szkół wyższych i średnich czy redakcje czasopism ekonomicznych. Jak pisał Edward Lipiński, miało ich cechować „rozległe wykształcenie: filozoficzne, historyczne, geograficzne, prawnicze itp. [...]. Nie każdy z wychowanków wydziału stanie się samodzielnym uczonym-twórcą, ale każdy powinien zdobyć takie kwalifikacje, które są do tego niezbędne”². Dla historii WEP, podobnie jak dla całej polskiej ekonomii, bardzo ważny był Październik 1956 r. Pozycja Wydziału

¹ Opracowano na podstawie m.in. wywiadu z Jackiem Kochanowiczem z 2013 r. przeprowadzonego przez Piotra Korysia i Macieja Tymińskiego (jego fragmenty zostały opublikowane w pracy *Księga Jubileuszowa Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego 1953–2013*, red. C. Leszczyńska, Warszawa 2013) oraz dokumentacji dotyczącej zatrudnienia na Wydziale Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego [ang. wersja tego artykułu jest opublikowana on-line na stronie RDSG – przyp. red.].

² E. Lipiński, *Zadania Wydziału Ekonomii Politycznej. Sprawozdania i kronika, „Życie Szkoły Wyższej” 1954, nr 5, s. 89.*

w tamtym okresie bardzo silnie wzrosła, związani z nim najważniejsi ekonomiści październikowego przełomu – Oskar Lange, Edward Lipiński i Włodzimierz Brus – tworzyli teoretyczne podstawy reform modelu gospodarki poststalinowskiej³. W połowie lat 60., kiedy Jacek Kochanowicz rozpoczął studia, idee Października należały już do przeszłości, obowiązywał system gomulkowski „małej stabilizacji”, niemniej część popaździernikowych zmian dotyczących treści nauczania oraz pewnej swobody badań naukowych przetrwała.

Wydział ekonomii był nieliczny, w 1965 r. studia na nim rozpoczęły 93 osoby (liczba zgłoszeń wynosiła 181). Studenci pochodzili głównie z Warszawy i okolic, w istotnej części z rodzin inteligenckich. Program studiów (wprowadzony po 1956 r.) był szeroki, oprócz przedmiotów „wiodących” (ekonomia socjalizmu, kapitalizmu, teoria marksistowskiego rozwoju społecznego, planowanie, ekonomiki branżowe) obejmował przedmioty matematyczne, ekonometrię, demografię, geografę gospodarczą, historię filozofii, socjologię, historię gospodarczą (powszechną i Polski) oraz dużą dawkę języków obcych (360 godzin języka zachodniego i 240 godzin języka rosyjskiego)⁴.

Istotną cezurą w historii Wydziału stał się Marzec 1968 r. W wyniku zajęć na uniwersytecie, w ramach represji władz, 30 marca studia na WEP zostały rozwiązane, studenci musieli ponownie aplikować o przyjęcie, specjalne komisje przeprowadziły postępowanie rekrutacyjne. Zajęcia uruchomiono 9 maja. W międzyczasie zwolniono z pracy trzy osoby, w tym profesora Włodzimierza Brusa, profesor Czesław Bobrowski zrezygnował z pełnienia funkcji dziekańskich. Trzy miesiące później Wydział został rozwiązany, a od października jako Instytut Nauk Ekonomicznych (INE) stał się częścią Wydziału Nauk Społecznych⁵. Dekadę później, w 1977 r., Instytut został decyzją ministra szkolnictwa wyższego przekształcony w Wydział Nauk Ekonomicznych (WNE).

Cezura 1968 r. była w historii Wydziału ważna, przede wszystkim negatywnie zaciążyła na relacjach międzyludzkich. Postawy wobec

³ Oskar Lange pracował na WEP od 1956 r. do śmierci w 1965 r., Edward Lipiński od 1953 r. do odejścia na emeryturę w 1960 r. Pozostał Włodzimierz Brus, nazywany wówczas rewizjonistą (w 1954 r. był wschodzącą gwiazdą ekonomii socjalistycznej w ortodoksyjnej wersji marksistowskiej); P. Koryś, C. Leszczyńska, *Środowisko ekonomistów Uniwersytetu Warszawskiego po 1945 roku*, w: *Tradycje szkolnictwa ekonomicznego w Polsce po 1945 roku*, red. W. Morawski, Warszawa 2007, s. 132–135.

⁴ C. Leszczyńska, *Księga Jubileuszowa Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego 1953–2003*, Warszawa 2003, s. 43–47.

⁵ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 27 VI 1968 r., Dz.U. MOiSzW 1968, nr A – 10, poz. 65. W składzie WNS znalazły się ponadto Instytut Filozofii, Instytut Socjologii, Instytut Dziennikarstwa i Instytut Nauk Politycznych.

wydarzeń tamtego okresu i różne ich oceny podzieliły na wiele lat środowisko Wydziału.

W okresie tym Jacek Kochanowicz przygotowywał pod kierunkiem profesora Kuli pracę magisterską pt. „Rodzina chłopska jako jednostka gospodarcza w ustroju folwarczno-pańszczyńnianym”. Historia gospodarcza zainteresowała go od pierwszego roku studiów, mówiąc precyzyjnie – wykłady z tego przedmiotu prowadzone przez Witolda Kulę⁶. Pociągało go przekraczanie przez Kulę granic dyscyplin, czerpanie z dorobku ekonomii, antropologii i socjologii⁷. Kula był postacią na Wydziale ważną, istotna była jego pozycja międzynarodowa⁸. W latach 60. Kula m.in. analizował system gospodarki folwarczno-pańszczyńnianej oraz mechanizmy funkcjonowania jego podstawowych podmiotów: folwarku szlacheckiego i gospodarstwa chłopskiego. Pod jego opieką Jacek Kochanowicz prowadził studia nad gospodarką chłopską, ich owocem stała się praca doktorska pt. „Funkcjonowanie pańszczyńnianego gospodarstwa chłopskiego w Królestwie Polskim w pierwszej połowie XIX w.” Jej obrona odbyła się w 1976 r.

Na omawiany okres przypadają też początki pracy Jacka Kochanowicza jako nauczyciela akademickiego. Nauczał powszechnej historii gospodarczej w macierzystym INE oraz w Instytucie Socjologii, ponadto – tak jak wszyscy pracownicy INE – „obsługiwał” zajęcia z ekonomii na różnych wydziałach UW. Wyjaśnić tu należy, że ekonomia należała do końca lat 80. do obowiązkowych przedmiotów wykładanych na różnych wydziałach UW (wchodziła do kanonu tzw. przedmiotów ideologicznych). Historycy gospodarczy zazwyczaj obsługiwali kierunku humanistyczne, Jacek Kochanowicz prowadził zajęcia m.in. w Instytucie Historycznym. Szczególnie trudne było to w latach 80. W pierwszej kolejności należało podjąć próbę przełamania niechęci studentów do przedmiotu, który kojarzył się z socjalistyczną indoktrynacją. Historykom gospodarczym było łatwiej niż ekonomistom, mogli bowiem wprowadzać kontekst historyczny, łączyć ekonomię z historią gospodarczą i historią myśli ekonomicznej. Dodać należy, że w okresie tym istniała

⁶ Profesor Kula był zatrudniony na WEP od 1953 r., kierował Katedrą Historii Gospodarczej. Na WEP przyszedł z Instytutu Historycznego UW. Równoległe z pracą na UW prowadził seminaria w IH PAN.

⁷ Rozmowa z Jackiem Kochanowiczem przeprowadzona przez Piotra Korysia i Macieja Tymińskiego wiosną 2013 r., mps w posiadaniu autorki.

⁸ W 1965 r. otrzymał doktorat *honoris causa* Uniwersytetu w Besançon; należał do współorganizatorów międzynarodowych kongresów historii gospodarczej, w latach 1968–1970 był prezesem Międzynarodowego Stowarzyszenia Historii Gospodarczej, a potem jego honorowym przewodniczącym.

już dość duża swoboda wprowadzania w dydaktyce autorskich treści, temat tabu stanowiły nadal historyczne „białe plamy”⁹.

Tak jak wielu pracowników WNE Jacek Kochanowicz prowadził od końca lat 70. do końca lat 80. zajęcia w nowo powstałej Filii UW w Białymstoku. Na Wydziale Humanistycznym (Instytut Historii) tej Filii wykładał historię najnowszą, miał też zajęcia z metodologii historii¹⁰. Na tamtejszym Wydziale Ekonomiczno-Prawnym prowadził wykłady z historii stosunków własnościowych w rolnictwie (od średniowiecza do XX w.)¹¹. W latach 1987–1990 związany był z Państwową Wyższą Szkołą Teatralną w Warszawie (krótco był etatowym jej pracownikiem), gdzie prowadził zajęcia z ekonomii¹².

Jacek Kochanowicz był lubiany przez studentów (wiem coś o tym, należałam bowiem do grupy jego słuchaczy), pozytywnie oceniali go też przełożeni. W opiniach załączanych do różnych wniosków zatrudnieniowych jego zwierzchnicy (kierownik katedry, dziekani) wskazywali, że był pracownikiem odpowiedzialnym i zaangażowanym w prace organizacyjne¹³.

Zasadnicze zmiany w życiu uniwersytetu przypadły na przełom lat 80. i 90., jeśli idzie o WNE już od końca lat 80. zaczęto zmieniać treści nauczania, małymi krokami program ewoluował w kierunku nowoczesnej ekonomii, „ekonomii zachodniej”. Fundamentalne zmiany w tej dziedzinie przyniosły lata 90.

W latach 80., w tym w okresie pierwszej „Solidarności”, sytuacja wewnętrzna na WNE była spokojna. Władze Wydziału zajmowały postawę neutralną politycznie. Po ogłoszeniu stanu wojennego nikt z pracowników nie został internowany, kilka osób oddało legitymacje partyjne. Okres ten był czasem ożywionej aktywności Jacka Kochanowicza w środowisku akademickim. W latach 1980–1981 był członkiem Senatu UW (potem ponownie w kadencji 1993/1994–1996/1997), jesienią 1980 r. uchwałą tegoż Senatu został powołany do Prezydium Senackiej

⁹ Jacek Kochanowicz wspominał, że obecne było pewnego rodzaju licytowanie się studentów, kto przeczytał Hayeka, Friedmana itd., wydawanych w „drugim obiegu”.

¹⁰ Z zajęciami z metodologii wiązała się pewna historia. Dr Kochanowicz chciał przeanalizować popperowską krytykę marksizmu. Okazało się, że studenci nic nie wiedzieli o marksizmie, potrzebny był krótki kurs historii marksizmu, by krytyka stała się zrozumiała. Historia ta pokazywała także, że była pewna swoboda nauczania, granice stanowiły kwestie dotyczące relacji politycznych, stosunków polsko-rosyjskich i radzieckiej dominacji nad Polską.

¹¹ Sprawozdanie Jacka Kochanowicza za okres 1976–1979, 8 I 1980 r.

¹² Ankieta sprawozdawcza nauczyciela akademickiego, 18 I 1990 r.

¹³ Ankieta sprawozdawcza nauczyciela akademickiego, 27 XI 1986 r.; Arkusz oceny okresowej, 12 II 1990 r.

Komisji ds. Rozpatrzenia zwolnień z UW¹⁴. Był członkiem Rektorskiej Komisji Interdyscyplinarnej (1988–1990), Zarządu Fundacji UW (1993–1994), senackiej komisji UW ds. reformy dydaktyki (1994–1997), przewodniczył też komisji senackiej ds. odznaczeń.

W 1991 r. Jacek Kochanowicz obronił pracę habilitacyjną *Spór o teorię gospodarki chłopskiej. Gospodarstwo chłopskie w teorii ekonomii i w historii gospodarczej*. 1 VII 1993 r. został mianowany na stanowisko profesora nadzwyczajnego UW, a 31 X 2007 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nauk ekonomicznych.

Na początku lat 90. rozpoczął współpracę z Central European University w Budapeszcie. Gościnne wykłady w języku angielskim na Wydziale Socjologii tego uniwersytetu w Warszawie w 2000 r. przekształciły się w stałą współpracę. Został profesorem na Wydziale Historii (w Budapeszcie) i Wydziale Socjologii (w Warszawie), prowadził seminarium doktoranckie, od 2001 r. był dyrektorem programu studiów doktoranckich na Wydziale Historycznym. Wykłady obejmowały najnowszą historię gospodarczą i społeczną, zmiany społeczne w komunizmie, problematykę legitymizacji reżimu komunistycznego, analizę porównawczą systemów.

W Warszawie profesor Kochanowicz prowadził zajęcia na uniwersytecie (WNE, w ostatnich latach także Collegium Artes Liberales) oraz w Szkole Nauk Społecznych przy IFiS PAN. Prowadził wykłady z gospodarki światowej, konwersatorium z historii instytucji europejskich, na WNE uruchomił anglojęzyczne wykłady Economics of Transition, Industrialization and Development. Lubił kontakt ze studentami, przygotowywał i przekazywał im materiały oparte na najnowszej literaturze światowej, nieosiągalnej w polskich bibliotekach. Jego zajęcia wyróżniała konwersatoryjna forma, staranność przygotowania, przedstawianie najnowszych wyników badań. Były one cenione przez studentów¹⁵.

W pierwszej dekadzie XXI w. profesor Kochanowicz mocno zaangażował się w prace dotyczące określania nowych programów kształcenia na studiach ekonomicznych w związku z procesem bolońskim. Wprowadził on unifikację programów nauczania, jej efektem stało się uzawodowienie studiów (licencjat), a skutkiem „ubocznym” eliminacja przedmiotów niemieszczących się w minimach programowych. Ofiarą tych zmian na kierunkach ekonomicznych stała się m.in. historia gospodarcza.

¹⁴ Jej przewodniczącym był prof. dr hab. Klemens Szaniawski. Pismo Rektora UW prof. dr. hab. Henryka Samsonowicza, 3 XI 1980 r.

¹⁵ Opinia do wniosku o mianowanie na stanowisko profesora nadzwyczajnego, kwiecień 1998 r.

Profesor Kochanowicz starał się przekonać reformatorów, że ograniczanie programów wyższych studiów ekonomicznych do przedmiotów zawodowych w dłuższej perspektywie odbije się negatywnie na „jakości” studentów¹⁶. Jego starania przyniosły umiarkowany efekt, w wielu uczelniach przedmiot ów został usunięty z programów. Na Uniwersytecie Warszawskim historia gospodarcza została w programie studiów ekonomicznych utrzymana, niemniej ranga przedmiotu uległa obniżeniu.

Opisana sytuacja wpisywała się w proces, który nazwano kryzysem historii gospodarczej. Profesor Kochanowicz zwracał uwagę, że usuwanie jej z programu studiów ekonomicznych rozpoczęło się na Zachodzie trzy–cztery dekady temu, że źródłem tego było przekonanie ekonomistów o niskiej użyteczności wiedzy o przeszłości gospodarczej dla teorii ekonomii. Drogi ekonomistów stosujących sformalizowany język, z szerokim zastosowaniem narzędzi ilościowych i modeli opartych na neoklasycznym paradygmacie, oraz historyków gospodarczych hołdujących metodzie narracyjnej wyraźnie się rozeszły. Profesor uważał, że by historia gospodarcza mogła być użyteczna dla ekonomistów, powinna stać się bliższa „ekonomii historycznej”, być bardziej ekonomiczna, a mniej historyczna. Oznaczało to wykorzystywanie w badaniach metod ilościowych i neoklasycznego „wsadu”. Miało to także ten walor, że wprowadzało standardy badawcze, które otwierały szerokie pole dla badań porównawczych w długiej perspektywie historycznej. Jednocześnie Profesor wskazywał na pewne ryzyka, jakie się z tym wiążą. Rezygnując z tradycyjnego podejścia, historia gospodarcza zaczęła operować językiem coraz trudniej zrozumiałym dla nie-specjalistów; ginęła narracja, a historia stawała się „martwa”. Uważał, że w tej sytuacji wyjściem powinien być dialog między różnymi podejściami. Cenił naukowe pogranicze, pisał, że historia jest ciekawa i ważna tylko z komponentem ludzkim, społecznym.

Równoległe prowadzenie zajęć w Warszawie i Budapeszcie skłaniało profesora Kochanowicza do porównywania systemowych rozwiązań w zakresie organizacji procesu edukacyjnego i „jakości” słuchaczy. Można było zauważyć coraz większy Jego sceptycyzm wobec polskiego modelu kształcenia. Profesor oczekiwał, że na renomowanych polskich uniwersytetach model studiowania będzie bliski najlepszym praktykom

¹⁶ W rozmowach z pracownikami Katedry Historii Gospodarczej Profesor opowiadał o wymianie korespondencji, opinii, przekonywaniu osób delegowanych przez ministerstwo do określenia minimów programowych na kierunkach ekonomia, bankowość itd.

z zachodnich uniwersytetów: dużo czytania, samodzielnego przygotowania esejów, referatów itd. Studenci polscy nie byli, jego zdaniem, do tego *en masse* intelektualnie przygotowani, namacalnym tego wyrazem były problemy z czytaniem tekstów ze zrozumieniem oraz powierzchowne przygotowywanie się do zajęć wymagających lektury dużych objętościowo tekstów. Mówił, że prowadząc wykład, miał wrażenie, że dla części osób jest on banalny, dla części za trudny, trudno było znaleźć właściwą metodę, właściwe proporcje informacji, materiału itd. Profesor uważał, że jedną z przyczyn tego stanu rzeczy było umasowienie studiów, które stało się „kontrproduktywne” dla jakości nauczania. Problemy wynikały także stąd, że studenci uważali uniwersytet za wyższą szkołę zawodową, w której powinni zdobyć konkretny zawód. Wdrożono system boloński, ale nie przeprowadzono dobrej dyskusji, na czym podział na studia licencjackie i magisterskie miał polegać, prze stało być po prostu jasne, czym ma być wykształcenie uniwersyteckie.

Większą satysfakcję dawały mu zajęcia w Budapeszcie, prowadzone w międzynarodowym środowisku studentów i doktorantów. Cechował je interdyscyplinarny charakter, w pracach studentów obecny był komponent historyczny, ekonomiczny, socjologiczny czy antropologiczny. Szeroko stosowane analizy porównawcze pozwalały, mówił Profesor, na pełniejsze pokazanie, zrozumienie i porównywanie przemian społecznych i gospodarczych w całym regionie Europy Środkowej. Pod kierunkiem profesora Kochanowicza powstało sześć prac doktorskich, w tym trzy w Polsce¹⁷. Jego doktoranci podkreślają niezwykłość jego seminariów, rozległość i otwartość dyskusji. Był życzliwym recenzentem, można było liczyć na jego cenne podpowiedzi, sugestie możliwych interpretacji. Jego krytykę cechowała delikatność, wręcz obawa, że bardziej stanowcze stanowisko może urazić drugą stronę. Opieka Profesora „wygasła” po doktoracie, uważał, że „wyzwolenie” jest początkiem w pełni samodzielnego budowania kariery naukowo-dydaktycznej. Nie wypytywał o postępy, nie wywierał presji. W pracy naukowo-badawczej był indywidualistą, nie inicjował tworzenia zespołów badawczych.

¹⁷ Maciej Tymiński, *PZPR i przedsiębiorstwo. Nadzór partyjny nad zakładami przemysłowymi 1956–1970*, UW 2000; Piotr Koryś, *Prawicowa modernizacja. Polityka gospodarcza w ideologii Narodowej Demokracji w latach 1918–1926*, UW 2004; Anna Sosnowska, *Ku historycznej socjologii zacofania. Debata wschodnioeuropejska w polskiej historiografii społeczno-gospodarczej 1947–1994*, UW 2002; Teodora Parveva, *The Organized Judiciary In Interwar Bulgaria. The Union of Judges In Defense of the Principle of Judicial Independence*, CEU, Budapeszt 2004; Maria Krisań, *Tsivilizacionnye izmeneiya rubezha XIX-XX b. v vospriyatii krest'yan Tsarstva Pol'skogo*, Moscow State University 2004.

Profesor Jacek Kochanowicz był polskim historykiem ponadprzeciętnie aktywnym na polu międzynarodowym. Początki tej aktywności sięgały końca lat 70., wspominał, że po doktoracie niemal w każdym roku wyjeżdżał za granicę, w pewnym stopniu zawdzięczał to profesorowi Witoldowi Kuli¹⁸. Ta aktywność wzrosła od lat 90. Wykładał historię w University of Chicago (1992), międzynarodowe stosunki w University of Washington w Seattle (1992), wygłosił kilka prelekcji (seria August Zaleski) w Harvard University w 1997 r. Uczestniczył w pracach Polskiej Komisji Międzynarodowej Asocjacji Historii Gospodarczej (International Association of Economic History), był członkiem jej komitetu wykonawczego. W latach 1998–2006 pełnił funkcję wiceprezydenta tej organizacji.

Ową obecność i aktywność na forum międzynarodowym wyznaczały jego wystąpienia na konferencjach, a dokumentowały liczne publikacje, w niektórych okresach ich liczba przewyższała publikacje polskojęzyczne. Można zaryzykować twierdzenie, że profesor Kochanowicz był w ostatnich dwóch–trzech dekadach najbardziej rozpoznawalnym i najczęściej cytowanym za granicą polskim historykiem gospodarczym. Relatywnie słabsza była natomiast jego obecność w spotkaniach naukowych i konferencjach organizowanych przez polskich historyków gospodarczych. Wydaje się, że wynikało to przede wszystkim z konieczności godzenia w ostatnich dwóch dekadach czasu między Warszawę i Budapeszt. Pewne znaczenie mogło mieć też uprawianie przez niego historii przekraczającej granicę dziedziny, w której silnie obecne były wątki instytucjonalne, socjologiczne czy antropologiczne. Istotne było też przekonanie profesora Kochanowicza, że to „widzialność” w międzynarodowym środowisku jest najważniejszym kryterium oceny pracy naukowo-badawczej.

Na koniec zwróciłabym uwagę na jeszcze jeden aspekt silnie związany z pozycją uczonego, profesora uniwersytetu. Chodzi o działalność popularyzatorską. Profesor Jacek Kochanowicz był autorem bardzo, bardzo wielu znakomitych esejów, popularnych artykułów i wywiadów. Wyjaśniał w nich źródła naszego miejsca w świecie, naszej specyfiki, ale i podobieństw w stosunku do państw Europy Środkowo-Wschodniej, pokazywał, jak inni pokonywali zacofanie, podkreślał znaczenie instytucji i czynników kulturowych. Każdy z tych tekstów mógłby stać się

¹⁸ Był stypendystą następujących uczelni i ośrodków badawczych: École des hautes études en sciences sociales w Paryżu w 1979 i 1987 r., uniwersytet w Messynie w 1987 r. i w Sienie w 1990 r., Maison de Sciences de l'Homme w Paryżu w 1988 r., Institute of Human Sciences, Wiedeń 1995 i 2002; w USA: USIA Visiting Fellow Program w 1981 r., Corpus Christi College w 1982 r., Institute for Advanced Study, Princeton NJ w latach 1990–91 oraz Overseas Development Council, Washington DC w 1993 r. W latach 1990–1991 był członkiem Institute for Advanced Study w Princeton.

przedmiotem odrębnej opowieści o przeszłości, ich lektura jest po prostu intelektualną przyjemnością.

Bibliografia

- Archiwum WNE UW, Ankieta sprawozdawcza nauczyciela akademickiego, 18 I 1990 r.
- Archiwum WNE UW, Ankieta sprawozdawcza nauczyciela akademickiego, 27 XI 1986 r.
- Archiwum WNE UW, Arkusz oceny okresowej, 12 II 1990 r.
- Archiwum WNE UW, Opinia do wniosku o mianowanie na stanowisko profesora nadzwyczajnego, kwiecień 1998 r.
- Archiwum WNE UW, Sprawozdanie Jacka Kochanowicza za okres 1976–1979, 8 I 1980 r.
- Koryś P., Leszczyńska C., *Środowisko ekonomistów Uniwersytetu Warszawskiego po 1945 roku*, w: *Tradycje szkolnictwa ekonomicznego w Polsce po 1945 roku*, red. W. Morawski, Warszawa 2007.
- Koryś P., Tymiński M., *Wydział we wspomnieniach*, w: *Księga Jubileuszowa Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego 1953–2013*, red. C. Leszczyńska, Warszawa 2013.
- Leszczyńska C., *Księga Jubileuszowa Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego 1953–2003*, Warszawa 2003.
- Lipiński E., *Zadania Wydziału Ekonomii Politycznej. Sprawozdania i kronika*, „Życie Szkoły Wyższej” 1954, nr 5.
- Rozmowa z Jackiem Kochanowiczem przeprowadzona przez Piotra Korysia i Macieja Tymińskiego wiosną 2013 r., mps w posiadaniu autorki.
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 27 VI 1968 r., Dz.U. MOiSzW 1968, nr A-10, poz. 65.

Cecylia Leszczyńska

Jacek Kochanowicz – Professor of the Warsaw University
(Summary)

The article presents the person of Professor Jacek Kochanowicz, one of the most distinguished Polish economic historians of the past few decades. It discusses the role he played as a scholar, a teacher of generations of students of the Warsaw University and a lecturer at a number of foreign universities, highlighting the way in which he understood economic history – a discipline to which he devoted his scholarly life.

Key words: Jacek Kochanowicz, economic history, university